

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

2. september 2015*

Eelotsusetaotlus — Direktiiv 94/19/EÜ — I lisa punkt 7 — Hoiuste tagamise skeem —
Teatud hoiustajate väljajätmine hoiuste tagamise skeemi alt — Juhatuse liikme väljajätmine

Kohtuasjas C-127/14,

mille ese on Augstākā Tiesa (Läti) 12. märtsi 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 18. märtsil 2014, menetluses

Andrejs Surmačs

versus

Finanšu un kapitāla tirgus komisija,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta, kohtunikud J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, J. L. da Cruz
Vilaça (ettekandja) ja C. Lycourgos,

kohtujurist: P. Mengozzi,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— A. Surmačs,

— Läti valitsus, esindajad: I. Kalniņš ja L. Skolmeistare,

— Euroopa Komisjon, esindajad: A. Sauka ja K.-P. Wojcik,

olles 17. märtsi 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: läti.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiivi 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta (EÜT L 135, lk 5; ELT eriväljaanne 06/02, lk 252), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2009. aasta direktiiviga 2009/14/EÜ (ELT L 68, lk 5) (edaspidi „direktiiv 94/19”), I lisa punkti 7.
- 2 Taotlus on esitatud A. Surmačsi ja Finanšu un kapitāla tirgus komisija (finants- ja kapitalituru komisjon; edaspidi „FKTK”) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab FKTK otsust keelduda tunnustamast A. Surmačsit hoiustajana, kellel oleks õigus direktiivis 94/19 ette nähtud kaitsele.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiiv 94/19 tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiiviga 2014/49/EL hoiuste tagamise skeemide kohta (ELT L 173, lk 149). Kuna see kehtetuks tunnistamine jõustus alles 4. juulil 2015, kohaldub põhikohtuasjas direktiiv 94/19.
- 4 Direktiivi 94/19 põhjendused 1, 16 ja 18 olid sõnastatud järgmiselt:

„asutamislepingu eesmärkide kohaselt tuleks krediidasutuste tegevuse kooskõlalist arengut edendada kogu ühenduses, kõrvaldades kõik asutamisoiguse ja teenuste osutamise vabaduse piirangud ning suurendades samas pangandussüsteemi stabiilsust ja hoiustajate kaitset;

[...]

ühelt poolt ei tohiks käesoleva direktiiviga ette nähtud miinimumkaitsetase jätta liiga suurt osa hoiuseid kaitseta, seda nii tarbijakaitse kui ka rahandussüsteemi stabiilsuse huvides; teiselt poolt ei ole soovitatav kehtestada kogu ühenduses sellist kaitsetaset, mis võib teatavatel juhtudel soodustada krediidasutuste mitteusaldusväärset juhtimist; tuleks arvesse võtta nende kavade rahastamiskulusid; oleks mõistlik määrata ühtlustatud miinimumhüvitise suuruseks 20 000 [eurot]; piiratud üleminekukord võib osutada vajalikuks, et skeemid saaksid seda määra järgida;

[...]

liikmesriik peab saama teatavat liiki eraldi loetletud hoiuseid või hoiustajaid hoiuste tagamise skeemide võimaldatavast kaitsest ilma jätta, kui ta leiab, et need ei vaja erilist kaitset;

[...]”

- 5 Direktiivi 94/19 artikli 3 lõike 1 esimene lõik sätestas:

„Iga liikmesriik tagab ühe või mitme hoiuste tagamise skeemi sisseseadmise ja ametliku tunnustamise oma territooriumil. [...]”

- 6 Direktiivi artikli 7 lõiked 1 ja 2 sätestasid:

„1. Liikmesriigid tagavad, et hoiuste peatamise korral on iga hoiustaja hoiused kokku tagatud vähemalt 50 000 euro ulatuses.

[...]

2. Liikmesriigid võivad sätestada, et teatavad hoiustajad või hoiused jäetakse kaitseta või et neile pakutakse väiksemat kaitset. Need erandid on loetletud I lisa.”

- 7 Direktiivi 94/19 I lisa sisaldas artikli 7 lõikes 2 nimetatud erandite loendit. Hoiuste hulgas, mida võib jätta kaitseta, olid lisa punktis 7 loetletud „krediidiasutuse nõukogu ja juhatuse liikmete ning isiklikult vastutavate liikmete, vähemalt 5% krediidiasutuse kapitalist omavate isikute, krediidiasutuse raamatupidamisdokumentide seadusjärgse auditeerimise eest vastutavate isikute ja selliste hoiustajate hoiused, kes on samasuguses seisundis muudes sellesama kontserni äriühingutes”.
- 8 Direktiivi I lisa punkti 8 kohaselt võis jätta kaitseta ka „punktis 7 nimetatud hoiustajate lähisugulaste ja investorite nimel tegutsevate kolmandate isikute hoiused”.

Läti õigus

- 9 Direktiiv 94/19 võeti Läti õigusesse üle hoiuste tagamise seadusega (Noguldijumu garantiju likums). Tagatistfond moodustatakse seaduse § 7 nimetatud subjektide osamaksetest. Seaduse § 1 lõike 7 kohaselt vastutab fondi juhtimise eest FKTK.
- 10 Seaduse § 17 lõige 4 näeb ette, et fond ei pea tagama hüvitise maksmist „hoiuste puhul, mille omanikud on krediidiasutuse aktsionärid, kellel on selles krediidiasutuses oluline osalus, krediidiasutuse nõukogu või juhatuse liikmed või esimees, siseauditi osakonna direktor, äriühingu audiitor ja krediidiasutuse muud töötajad, kes planeerivad, juhivad krediidiasutuse tegevust ja teostavad selle üle järelevalvet ning vastutavad selle eest.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 11 FKTK tegi 21. novembril 2011 otsuse nr 278 aktsiaseltsi Latvijas Krājbanka (edaspidi „pank”) finantsteenuste osutamise peatamise kohta. Tollal oli Andrejs Surmačs pangas rahvusvahelise ja finantsõiguse küsimuste eest vastutav asepresident. Eelotsusetaotlusest nähtuvalt allus A. Surmačs otseselt juhatuse esimehele ning oli kuni asepresidendiks saamiseni juhatuse liige ja ta oli asepresidendi ametikohal ka FKTK otsuse kuupäeval.
- 12 FKTK tõdes 5. jaanuari 2012. aasta otsuses, et A. Surmačsit ei saa tema ametikoha tõttu pangas pidada hoiustajaks, kellele laieneb hoiuste tagamise seaduses ette nähtud kaitse. Otsuse aluseks oli hoiuste tagamise seaduse § 17 lõige 4, mille kohaselt ei laiene kaitse krediidiasutuse töötajale, kes vastutab krediidiasutuse tegevuse planeerimise ja juhtimise ning selle üle järelevalve teostamise eest.
- 13 A. Surmačs esitas FKTK otsuse põhjendatuse vaidlustamiseks kaebuse Administratīvā apgabaltiesa'sse (maakonna halduskohus), väites, et tema töökoht oli tegelikult kõigest auamet, mis ei andnud üheski küsimuses otsustusõigust, kuid nimetatud kohus jättis tema kaebuse 24. aprilli 2013. aasta otsusega rahuldamata.
- 14 A. Surmačs kaebas Administratīvā apgabaltiesa otsuse edasi eelotsusetaotluse esitanud kohtusse, väites, et asepresidendi ametikohaga seonduvate kohustuste, õiguste ja vastutuse sisuline analüüs oleks võimaldanud kindlaks teha, et tal ei olnud pädevust teha siduvaid otsuseid ega mõjutada panga tegevust. A. Surmačsi arvates ei ole Administratīvā apgabaltiesa võtnud hoiuste tagamise seaduse kohaldamisel arvesse ka direktiivi 94/19 artikli 7 lõiget 2 ja I lisa punkti 7.
- 15 FKTK väidab eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et ametikoht, mida A. Surmačs käesoleva otsuse punktis 11 nimetatud otsuse tegemise ajal pangas täitis, kuulub hoiuste tagamise seaduse § 17 lõikes 4 ette nähtud erandi alla ning A. Surmačsit tuleb pidada „juhatuse liikmeks” direktiivi 94/19 I lisa

punkti 7 tähenduses. FKTK arvates tuleb kaitsest ilmajätmisel pidada silmas mitte üksnes A. Surmačsile formaalselt antud volitusi, vaid ka mõju, mida ta võis panga tegevusele mitteformaalselt avaldada.

16 Neil asjaoludel otsustas Augstākā tiesa (kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiivi 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta I lisa punkti 7 tuleb tõlgendada nii, et seal esitatud loetelu isikutest, keda tuleb pidada asjaomase krediidasutusega seotuks ja kes tuleb jätta ilma õigusest tagatud hüvitisele, on ammendav?
2. Kas krediidasutuse juhatuse liikmeks või muuks direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 nimetatud isikuks võib lugeda isikut, kellel on oma töökoha kirjeldusele vastavalt õigus planeerida ja kooskõlastada krediidasutuse ühte tegevusvaldkonda või funktsiooni – aga mitte krediidasutuse kui terviku tegevust – ja teostada selle üle järelevalvet ning kellel ei ole võimalik anda korraldusi või võtta vastu teistele isikutele siduvaid otsuseid? Kas tuleb arvesse võtta krediidasutuse sellise tegevusvaldkonna või viidatud funktsiooni sisu?
3. Kas direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriik võib keelduda maksmast tagatud hüvitist isikule, keda vastavalt tema töökohaga seonduvatele õigustele ja kohustustele, mida on nimetatud selle töökoha kirjelduses, ei saa lugeda juhatuse liikmeks, aga kellel on tegelikult oluline mõju krediidasutuse juhatuse liikmete või selle krediidasutuse eest isiklikult vastutavate isikute otsustele? Kas selles kontekstis võib oluline olla pelgalt mitteametlik mõju, mis tuleneb isiku autoriteedist, pädevusest või teadmistest seoses krediidasutuse tegevusega?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 17 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 alusel kaitseta jäetud hoiuste loetelu on ammendav, nii et liikmesriigid ei või oma siseriiklikus õiguses ette näha muid hoiustajate kategooriaid, kellele kohaldub hoiuste tagamisest tehtav erand.
- 18 Kõigepealt olgu märgitud, et direktiivi 94/19 põhjenduse 18 kohaselt võib teatavat liiki hoiused või hoiustajad hoiuste tagamise skeemide kaitsest ilma jätta. Vastavalt selle põhjenduse sõnastusele peavad sellised hoiused või hoiustajad olema eraldi loetletud.
- 19 Seoses sellega lubab direktiivi 94/19 artikli 7 lõige 2 liikmesriikidel sätestada, et teatavad hoiustajad või hoiused jäetakse kaitseta või et neile pakutakse väiksemat kaitset, ning täpsustab, et need erandid on loetletud direktiivi I lisas. Selle sätte sõnastusest ei nähtu kuidagi, et kõnesolev loend oleks soovituslik või et liikmesriigid võiksid I lisas ette nähtud hoiuste ja hoiustajate kategooriaid laiendada.
- 20 Olgu lisatud, et seletuskirjas komisjoni 4. juuni 1992. aasta ettepanekule (KOM(92) 188 (lõplik), EÜT C 163, lk 6), mille alusel hiljem võeti vastu direktiiv 94/19, on leheküljel 18 selgelt kirjas, et I lisas esitatud tagatisskeemi erandite loend „on ammendav ja liikmesriigid võivad tagatisskeemi alt välja jätta ainult loendis nimetatud institutsioone ja isikuid”, sest muud erandid on direktiiviga vastuolus.
- 21 Direktiivi 94/19 põhjendusest 1 nähtuvalt on direktiivil kaks eesmärki: kaitsta hoiustajaid krediidasutusse paigutatud hoiuste peatamise korral ja suurendada pangandussüsteemi stabiilsust.

- 22 Selleks paneb direktiivi artikli 3 lõige 1 liikmesriikidele kohustuse tagada ühe või mitme hoiuste tagamise skeemi sisseseadmine oma territooriumil. Direktiivi artikli 7 lõike 1 kohaselt peavad need skeemid tagama minimaalse kaitsetaseme, mis on iga hoiustaja kohta 50 000 eurot.
- 23 Erandina sellest reeglist on direktiivi 94/19 artikli 7 lõikega 2 ja I lisaga antud liikmesriikidele luba jätta teatud hoiused või hoiustajad kaitseta.
- 24 Et direktiivi 94/19 I lisas ette nähtud kategooriad kujutavad endast erandit direktiivi artiklis 3 sätestatud üldreeglist, siis peab neid tõlgendama kitsalt (vt analoogia alusel kohtuotsus Fastweb, C-19/13, EU:C:2014:2194, punkt 40).
- 25 Ent nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 35 märkis, tuleb kategooriaid, millele on direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 viidatud kaitseta hoiuste või hoiustajate kindlaksmääramiseks, mõista funktsionaalselt. Järelikult võib kaitsest ilma jätta isikuid, kes täidavad ülesandeid, mida saab liikmesriigi õigust või kaubandustavasid arvestades pidada selle lisa vastavas punktis toodud mõistete määratlusele vastavaks, olenemata sellest, kuidas neid ülesandeid nimetatakse – seda peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 26 Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 alusel kaitseta jäetud hoiuste loetelu on ammendav, nii et liikmesriigid ei või oma siseriiklikus õiguses ette näha muid hoiustajate kategooriaid, kes ei kuulu nende täidetavaid ülesandeid arvestades selles punktis loetletud mõistete alla, et teha nende suhtes erand hoiuste tagamisest.

Teine ja kolmas küsimus

- 27 Teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb koos analüüsida, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid võivad jätta teatud isikud juhatuse liikmetena või muude punktis 7 loetletud kategooriate alla kuuluvate isikutena direktiiviga ette nähtud kaitsest ilma ülesannete tõttu, mida nad krediidasutuses täidavad – nagu ülesanded, mida täitis põhikohtuasja kaebaja.
- 28 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärgi, mille osa sätte on (kohtuotsus Rosselle, C-65/14, EU:C:2015:339, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika). Ka võib liidu õiguse sätte tõlgendamiseks olulisi tegureid sisaldada selle sätte tekkelugu (kohtuotsus Inuit Tapiriit Kanatami jt vs. parlament ja nõukogu, C-583/11 P, EU:C:2013:625, punkt 50).
- 29 Kõigepealt olgu märgitud, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele ei ole võimalik vastata ainuüksi kõnesoleva sätte sõnastuse põhjal. Nimelt piirdub direktiivi 94/19 I lisa punkt 7 hoiustajate kategooriate loetlemisega, keda võib jätta kaitseta, lisamata täiendavaid andmeid põhjuste kohta, mis õigustaksid selliste erandite tegemist, või rolli ja ülesannete kohta, mille täitmine õigustaks hoiustajate kuulumist kõnesolevas sättes ette nähtud erandi alla. Niisuguseid täpsustusi ei saa tuletada ka muudest direktiivi 94/19 sätetest.
- 30 Seoses direktiivi 94/19 eesmärkidega olgu märgitud, et vastavalt direktiivi põhjendusele 1 on selle eesmärk hoiustajate kaitse nende õigussuhetes krediidasutustega. Kuna hoiustajatel ei ole enamasti vajalikke andmeid ja teadmisi, et hinnata selle krediidasutuse tegelikku finantsolukorda, kellega nad suhtlevad, siis ei ole hoiustajad võimelised hindama krediidasutuse pankrotiohtu.
- 31 Direktiivi 94/19 põhjenduses 18 on selle kohta märgitud, et liikmesriigid võivad kaitsest ilma jätta vaid hoiustajad, kes „ei vaja erilist kaitset”.

- 32 Direktiivi 94/19 tekkelooga seoses olgu meenutatud, et komisjoni ettepaneku (KOM(92) 188 (lõplik)) seletuskirjas on esiteks leheküljel 2 märgitud, et direktiivi eesmärk on kaitsta hoiustajaid, „kellel on liiga vähe finantsteadmisi, et eristada maksejõulisi krediidasutusi vähem maksejõulistest”, ning teiseks leheküljel 18, et teatavad I lisa nimetatud hoiustajad võib kaitsest ilma jätta, sest „neid ei saa pidada puudulike teadmiste või majandusliku nõrkuse tõttu kaitset vajavaks”. Seejuures peetakse ilmselgelt silmas direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 nimetatud isikuid.
- 33 Neist kaalutlustest järeldub, et direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 nimetatud hoiustajate fakultatiivne kaitseta jätmine põhineb eeldusel, et üldjuhul on sellistel isikutel krediidasutuste kohta, kellele nad oma hoiused usaldavad, niisugused teadmised ja andmed, mis enamikul hoiustajatel puuduvad. Seetõttu tuleb tõdeda, et isikud, kes kuuluvad mõnda direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 loetletud kategooriasse, võib jätta selle sätte alusel kaitsest ilma, kui ülesande tõttu, mida nad krediidasutuses täidavad, või suhte tõttu krediidasutusega on neil informatsiooni ja teadmisi, mis võimaldavad neil teada ja hinnata krediidasutuse tegelikku finantsolukorda ja tema tegevusega seotud riske.
- 34 Sellist tõdemust kinnitab teiste direktiivi 94/19 I lisa ette nähtud erandite analüüs. Üks põhjusi, mille tõttu on „lähisugulaste” ja „punktis 7 nimetatud hoiustajate nimel tegutsevate kolmandate isikute” fakultatiivne kaitseta jätmine õigustatud, seisneb asjaolus, et nendel isikutel võib olla samasugust informatsiooni nagu punktis 7 loetletud isikutel.
- 35 Mis puudutab põhikohtuasja kaebaja olukorra hindamist neid kaalutlusi arvesse võttes, siis eelotsusetaotlusest nähtub, et ainus direktiivi 94/19 I lisa punktis 7 ette nähtud isikutekategooria, millesse ta kuuluda võib, on „juhatuse liige”.
- 36 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et A. Surmačsi olukorras oleva isiku võib direktiivis 94/19 ette nähtud kaitsest ilma jätta siis, kui tal on krediidasutuse juhatuse liikme ülesannete täitmise tõttu sellisel tasemel informatsiooni ja teadmisi, mis võimaldavad tal teada ja hinnata krediidasutuse tegelikku finantsolukorda ja selle tegevusega seotud riske.
- 37 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on hinnata, kas põhikohtuasja aluseks olnud olukorras oli asjaomasel isikul käesoleva otsuse punktis 33 nimetatud informatsiooni ja teadmisi ning kas ta oli käesoleva otsuse punktides 35 ja 36 kirjeldatud olukorras. Hindamise käigus tuleks eelotsusetaotluse esitanud kohtul arvesse võtta kõiki põhikohtuasjaga seonduvaid asjaolusid, eelkõige A. Surmačsi ametikoha kirjeldust, tema tegelikku tegevust ning õiguslikke ja faktilisi suhteid tema ja panga nõukogu vahel. Küsimus, kas A. Surmačs oli vastutav panga kogu tegevuse eest või üksnes ühe kindla tegevusvaldkonna eest, on vaid üks tegureid, mida hindamisel arvesse võtta.
- 38 Neid kaalutlusi arvesse võttes peab teisele ja kolmandale küsimusele vastama, et direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid võivad jätta direktiiviga ette nähtud kaitsest juhatuse liikmena ilma isikud, kellel on ülesande tõttu, mida nad krediidasutuses täidavad – olenemata selle ülesande nimetusest –, sellisel tasemel informatsiooni ja teadmisi, mis võimaldavad neil hinnata krediidasutuse tegelikku finantsolukorda ja tema tegevusega seotud riske.

Kohtukulud

- 39 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 1994. aasta direktiivi 94/19/EÜ hoiuste tagamise skeemide kohta (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2009. aasta direktiiviga 2009/14/EÜ) I lisa punkti 7 alusel kaitseta jäetud hoiuste loetelu on ammendav, nii et liikmesriigid ei või oma siseriiklikus õiguses ette näha muid hoiustajate kategooriaid, kes ei kuulu nende täidetavaid ülesandeid arvestades selles punktis loetletud mõistete alla, et teha nende suhtes erand hoiuste tagamisest.**
- 2. Direktiiviga 2009/14 muudetud direktiivi 94/19 I lisa punkti 7 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid võivad jätta direktiiviga ette nähtud kaitsest juhatuse liikmena ilma isikud, kellel on ülesande tõttu, mida nad krediitdiasutuses täidavad – olenemata selle ülesande nimetusest –, sellisel tasemel informatsiooni ja teadmisi, mis võimaldavad neil hinnata krediitdiasutuse tegelikku finantsolukorda ja tema tegevusega seotud riske.**

Allkirjad